

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 9/2'2016

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №27 від 29 вересня 2016 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 23 вересня 2016 року). Повний або частковий передрук

матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 30.09.2016

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2016
© "Економіка. Фінанси. Право",
2016

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри бухгалтерського обліку та аналізу за видами економічної діяльності Житомирського державного технологічного університету

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Царенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джуґа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

С.А. ТКАЧЕНКО. Методологізм планування та інтрузії дефінітиву діагностики в системі стратегічного управління діяльністю підприємств, виробничих об'єднань країни	4
В.В. ДРУЖИНИНА. Формування податкового бюджету в системі фінансового контролінгу на підприємстві	11
О.Є. ГАВРИЛЕНКО. Нормативна регламентація діяльності суб'єктів внутрішнього контролю підприємств міського транспорту	14
В.І. ГЛУХОВА. Оподаткування прибутку суб'єктів господарювання та напрями його вдосконалення	22
І.Г. СКОМОРОВИЧ. Оцінка ефективності функціонування грошової системи України	27
Л.В. СОКОЛОВА. Теоретичні аспекти взаємозв'язку та відмінностей систем адаптивного управління та адаптації промислового підприємства	32

СОКОЛОВА

Людмила Василівна
lv.sokolova@mail.ru

УДК 658.1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТА ВІДМІННОСТЕЙ СИСТЕМ
АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВАTHEORETICAL ASPECTS RELATIONSHIPS ADAPTIVE MANAGEMENT AND
ADAPTATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківського національного університету радіоелектроніки

У статті розглянуті питання щодо сутності основних базових понять теорії адаптації промислового підприємства та теорії адаптивного управління. Це стосується як визначення дефініції цих понять, так і висвітлення особистих та загальних ознак, властивостей, котрі притаманні системі адаптації та системі адаптивного управління підприємством.

В статье рассмотрена сущность основных базисных понятий теории адаптации промышленного предприятия и теории адаптивного управления. Это касается как определения дефиниций этих понятий, так и раскрытия особенностей и общих признаков, свойств, которые присущи системе адаптации и системе адаптивного управления предприятием.

The questions about the nature of major basic concepts of the theory of adaptation of industrial enterprises and the theory of adaptive management are considered. This applies both to determine the definitions of these concepts and coverage of personal and common features, properties that are inherent in the system and adapting the system of adaptive management.

Ключові слова: адаптація, адаптивність, адаптивне управління, підприємство, система, нестабільність зовнішнього середовища

Ключевые слова: адаптация, адаптивность, адаптивное управление, предприятие, система, нестабильность внешней среды

Keywords: adaptation, adaptability, adaptive management, enterprise system unstable environment

ВСТУП

Кожна теорія відповідно до специфіки своєї сфери пізнання всесвіту для опису своєї предметної царини та рішення своїх завдань повинна застосовувати притаманну їй систему понять і категорій, тобто повинна мати особливий, специфічний концептуальний апарат у якості своїх досліджень.

Автор вважає за необхідне надати в даній статті характеристику сутності понять «адаптація», «система адаптації», «адаптивне управління», «система адаптивного управління»; висвітлити існуючі взаємозв'язки та відмінності між системою адаптації промислового підприємства та системою адаптивного управління, що сприятиме більш повному усвідомленню цих понять як із теоретичної, так і з практичної точки зору.

Аналіз наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних економістів показав, що питанням формування категоріально-понятійного апарату стосовно теоретичних проблем адаптації промислових підприємств, адаптаційного управління присвятили значну увагу такі вчені, як: А.М. Борсук, М.М. Буднік, Дж. Ван Гиг, Т.С. Воїнова, П. Друкер, В.А. Забродський, С. Заутер-Закс, Н.А. Кизим, Т.С. Клебанова, Н.М. Кулик, Е.Н. Кучерук, О.І. Пушкарь, О.В. Раєвнева, Т.М. Соколенко,

К.А. Стрижиченко, М.О. Турко, В.В. Циганов та ін. [1-15]. Проте до останнього часу між науковцями існують різні точки зору щодо трактування окремих базових понять та категорій у межах теорії адаптації та теорії адаптивного управління підприємством і, як наслідок, відносно питань створення відповідних до цього систем. Це свідчить про те, що ці проблеми ще недостатньо досліджені і, як наслідок, не реалізовані у повній мірі на практиці. Тому закономірним і неминучим став процес дослідження взаємозв'язку, спільних та відмінних ознак даних систем в умовах невизначеності сучасного зовнішнього середовища.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні теоретичних аспектів існуючих взаємозв'язків і відмінностей, притаманних системам адаптації промислового підприємства та адаптивного управління у мінливому зовнішньому оточенні та їх основним базовим поняттям.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, методи наукових досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як показали проведені дослідження, слід зазначити, що поняття адаптація виступає як визначальне, але розуміють його по-різному, досить неоднозначно тлумачать дефініцію цього основного у теорії адаптації поняття [16-20]. Відповідно до Енциклопедичного словника бізнесмена «адаптація» (англ.: adaptation; нім.: zielumsetzung; фр.: adaptation; пол.: adaptacja; лат.: adaptatio) трактується як «процесс приспособления системы и её отдельных элементов к изменяющимся условиям жизнедеятельности» [20, с. 22].

Авторське бачення сутності адаптації промислового підприємства до непередбачуваності, мінливості, невизначеності сучасного зовнішнього оточення полягає у такому: адаптація уявляє собою процес приведення можливостей підприємства у відповідність до змін бізнес-середовища, процес активного впливу на нього з метою задоволення потреб споживачів і забезпечення своєї життєдіяльності й розвитку у майбутньому, справджування очікувань його власників відносно зростання ринкової вартості бізнесу та постійного підвищення якості життя його працівників.

Багатоаспектні питання адаптації соціально-економічних систем, до яких відноситься підприємство, знайшли висвітлення у наукових працях І. Ансоффа, Ч. Барнарда, С. Біра, А. Бондаренка, В.М. Гриньової, В.М. Гончарова, Ю.Б. Іванова, В.В. Кобзева, Ф. Котлера, Т.В. Ландиної, В.С. Пономаренка, Г. Саймона, У. Сайерта, У. Скотта, Ф.А. Фатхутдінова, Т.М. Циганкової, Дж. Емері та інших [21, с. 43].

Розглядаючи питання адаптації підприємств до зовнішнього оточення, автор вважає за доцільне застосовувати поняття бізнес-середовища, оскільки процеси, що відбуваються у ньому, та сили, які визначають ці процеси, формують мінливі умови зовнішнього середовища. Тому бізнес-середовище відповідно до [21, с. 19] визначено як сукупність зовнішніх чинників, елементів інфраструктури, суб'єктів ринку та актуарів – діючих сил, які сприятливо чи несприятливо впливають на можливість підприємства успішно функціонувати на невизначеному ринку.

За результатами проведеного дослідження були виявлені суттєві ознаки адаптації промислового підприємства до невизначеності бізнес-середовища та розроблено їх класифікацію. До основних класифікаційних ознак віднесено такі, як: адаптаційна система (економічна, соціальна, соціально-економічна, організаційна, технічна, кібернетична, інформаційна, виробнича, фінансова); вид адаптації (структурна, соціальна, виробнича, маркетингова, ресурсна, функціональна, науково-технічна, організаційно-економічна, економічна, адміністративна); форма адаптації (ефективна, локальна, подвійна, багатокритеріальна); тип адаптації (пасивна, активна, превентивна); управлінський профіль адаптації (виробництво, персонал, маркетинг, сфера НДДКР, логістика, фінанси, інновації) та інші [21, с. 60-63]. Крім того, існують деякі поняття, які притаманні процесу адаптації

підприємства, характеризують окремі аспекти його протікання, але не увійшли до класифікаційних угруповань. До них віднесено, на думку автора, органічну адаптацію (процес поступової зміни складового внутрішньофірмового менеджменту під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, яка протягом тривалого часу призводить до зміни культури і структура керівництва підприємства) та локальну адаптацію (процес тактичної реакції підприємства на зміни мікро-середовища).

Розглядаючи адаптацію як інструмент впливу на підприємство, науковець Ю.В. Суховерха у своїй статті [22] виявила «певні особливості адаптації як процесу керованого впливу на об'єкт управління, що притаманні підприємствам».

Отже можна констатувати, що у мінливих умовах господарювання незалежно від типу, форм, напрямів та виду адаптація являє собою перманентний багатогранний і складний процес пристосування функціональної діяльності підприємства, його стратегічних одиниць бізнесу, внутрішнього середовища до змін бізнес-середовища з метою забезпечення стійкого конкурентного становища підприємства на ринках збуту. При цьому поняття «процес адаптації» об'єднує різні види діяльності, для яких характерним є спрямованість на досягнення конкретних цілей адаптації, певних результатів, обмеженість терміну реалізації комплексу адаптаційних заходів із визначеним часом їх початку та завершення, координація виконання численних взаємопов'язаних заходів.

Система адаптації підприємства, що, на думку автора, складається із сукупності основних (маркетингова, організаційно-планова, інноваційна) і підтримуючих (інформаційна, економічна, логістична, фінансова та інвестиційна, соціально-психологічна, екологічна) підсистем, має задовольняти таким вимогам: ґрунтуватися на сучасних наукових методах; інтегрувати в єдиний комплекс усю сукупність запланованих адаптаційних заходів; забезпечувати тісний взаємозв'язок ринкових досліджень із внутрішньофірмовими змінами; перетворювати процес адаптації підприємства в структурно й функціонально завершений механізм саморозвитку; забезпечувати результативність і комплексність розробки стратегії і тактики адаптації, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємств на конкретних ринках збуту [21, с. 84-86].

В той же час процес адаптації пов'язано з адаптивністю, поняття якої у загальному вигляді, як здатності центрів влади змінювати сформований стан справ, запропонував зарубіжний науковець П. Мотт [21]. Учені В. М. Ячменева та З. О. Османова, розглядаючи сутність понять «адаптивність» та «адаптація», визначили, що на мезорівні адаптивність виступає характеристикою соціально-економічної системи, яку доцільно використовувати для визначення її ознак і ступеня структурних змін [23]. Вони вважають, що адаптація є процесом забезпечення ефективного функціонування соціально-економічної системи і її елементів на

мезорівні в умовах глобалізації економіки України та, відповідно, глобальних змін зовнішнього оточення. Неможливо не погодитись з тим, що ідентичність понять «адаптація» та «адаптивність» «... полягає у тому, що кожне з них є необхідною складовою для виживання, ефективного функціонування соціально-економічних систем у нових умовах зовнішнього середовища, пристосування до них та своєчасного реагування на них».

Співавтори наукової праці [6, с. 132] Клебанова Т. С., Раєвнева Е. В., Стрижиченко К. А. вважають, що поряд із поняттям адаптації існує поняття адаптивного управління – «... управління в системі з неповною апріорною інформацією в керуваному процесі, який змінюється по мірі накопичення інформації й приймається з метою покращення якості роботи системи».

На думку науковця Борсук А. М., адаптивне управління підприємством є таким, яке на основі використання механізму адаптації, заснованого на системі моніторингу відповідності фактичного рівня адаптації нормативному, надає можливість оперативно коригувати відповідні цілі та планові показники підприємства для забезпечення життєдіяльності підприємства та запланованого рівня його конкурентоспроможності [1].

Вчена Чулкова О. О. за результатами проведеного дослідження проблем адаптивного управління

прийшла до висновку щодо необхідності формування управлінської політики забезпечення адаптації підприємства до умов зовнішнього середовища на основі обґрунтовно запропонованих базових методологічних принципів побудови системи адаптивного управління підприємством [24].

Поняття «адаптивність підприємства» розглядається Л. В. Соколовою двоюко: з позицій організаційного підходу та з позицій кібернетичного підходу. Адаптивність підприємства (організаційний підхід) характеризує здатність підприємства, його стратегічних одиниць бізнесу, функціональних підрозділів до своєчасної й адекватної перебудови діяльності з метою забезпечення конкурентного положення на ринках збуту. Адаптивність підприємства (кібернетичний підхід) характеризує здатність системи та її окремих елементів само змінюватися для збереження своїх функціональних показників у заданих межах при мінливих впливах зовнішнього оточення.

Окремим напрямом у теорії адаптації підприємства є вивчення питань розробки адаптивних систем і механізмів в економіці, яким присвячені публікації учених В. А. Забродського, Н. М. Куліка та О. М. Соколенка, Е. Н. Кучерука, О. І. Пушкаря, В. В. Циганова, Н. В. Захарченка, І. І. Стец та інших [4, 7, 8, 10, 15, 25, 26] (табл. 1).

Таблиця 1

Результати огляду підходів до розробки адаптивних систем в економіці
[розробка автора]

Автор публікації	Підходи до розробки адаптивної системи управління промисловим підприємством
Забродський В.А., [4]	Сформовано модель адаптивного управління, яка спрямована на забезпечення системі здатності пристосовуватися не тільки стосовно минулого на основі навчання, але і стосовно майбутнього на основі імітації функціонування системи
Кулік Н.М., Соколенко Т.М., [7]	Запропоновано систему адаптивного управління підприємства у вигляді сукупності таких основних блоків, як: блок моніторингу зовнішнього середовища; блок моніторингу внутрішнього середовища; блок планування та прогнозування; блок прийняття управлінських рішень; блок мотивації працівників; блок інновацій; блок оцінки і контролю
Кучерук Е.Н., [8]	Розроблено методичну основу побудови схеми адаптивного управління поведінкою підприємства, що базується на певній системі принципів. Використання запропонованого підходу в практиці функціонування промислового підприємства дозволить підвищити якість прийнятих управлінських рішень по їх адаптивної реакції на стохастичні зміни зовнішнього середовища
Пушкар О.І., [10]	Запропоновано підходи до розробки моделей, методів і технологій управління розвитком, що забезпечували би запуск і підтримку процесів самоорганізації з використанням регуляторних механізмів
Циганов В.В., [14]	Запропоновано підхід до обґрунтування та проектування адаптивних механізмів функціонування організаційно-економічних систем, які включають настроювані процедури прогнозування, планування, регулювання та стимулювання
Захарченко Н. В., [25]	Розглянуто основні принципи формування адаптивної системи управління високотехнологічним промисловим підприємством на інноваційній основі. Сформовані вимоги до розробки відповідної системи стратегічного управління промисловим підприємством з урахуванням наявності науково-технічного потенціалу
Стец І. І., [26]	Запропоновано підходи та описано модель реалізації адаптивно-ситуативного управління, яка складається із таких блоків: адаптація за цілями (активна адаптація); адаптація за організаційною структурою (пасивна структурна адаптація); адаптація за тактикою (пасивна параметрична адаптація)

Усе вищевикладене сформуло наукове підґрунтя щодо порівняння понять системи адаптації та системи

адаптивного управління, розгляду їх спільних та відмінних рис. З позицій теорії систем система

адаптації – це сукупність якісно визначених елементів, які виконують функцію забезпечення життєдіяльності підприємства і між якими існує закономірний зв'язок або взаємодія. З позицій функціональної системології система адаптації – це функціональний об'єкт, що забезпечує функціонування надсистеми – підприємства у загальному напрямку [21, с. 76].

Процес адаптації підприємства спрямовується на розв'язання таких основних завдань: забезпечення життєдіяльності й подальшого сталого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі на основі встановлення динамічного балансу з бізнес-середовищем; підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства на ринках збуту; забезпечення фінансової стабільності, безбитковості діяльності та запобігання банкрутства підприємства (27, с. 14).

У теорії адаптивних систем адаптацією називається процес зміни параметрів і структури системи, а можливо, й управляючих впливів на основі поточної інформації з метою досягнення певного, як правило, оптимального, стану системи при початковій невизначеності й умовах роботи, що змінюються. Найхарактернішою рисою адаптації є накопичення і негайне використання поточної інформації для усунення невизначеності через недостатню апріорну інформацію з метою оптимізації обраного показника якості [28]. Система адаптивного управління промисловим підприємством використовується за умови недостатності апріорної інформації, на основі якої приймаються відповідні управлінські рішення. Суть даного підходу полягає в тому, що для заповнення відсутньої апріорної інформації активно використовується поточна інформація. Адаптивна система є такою управляючою системою, яка у ході управління об'єктом будь-якого класу за кінцевий час досягає поставленої мети [29, с. 12].

На думку авторки наукової публікації [30] Л.О. Філіпковської сучасна мета адаптивного управління промисловим підприємством полягає у забезпеченні його економічної безпеки, зміцнення його ринкових позицій за умови підвищення ефективності використання ресурсів та збереження балансу інтересів із суб'єктами зовнішнього оточення.

Адаптивні системи приводять до мети лише після деякого часу з початку функціонування. При цьому задачі адаптивного управління формалізуються на необмеженому інтервалі часу. Зараз теорія адаптивних управляючих систем активно розвивається та на думку провідних учених у перспективі може стати вагомою складовою теорії управління.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження теоретичних аспектів сутності основних базових понять теорії адаптації промислового підприємства та теорії адаптивного управління, їх взаємозв'язку та відмінностей відповідно до установленної мети дозволили зробити такі висновки.

З позицій розвитку теорії управління складними соціально-економічними системами – промисловими

підприємствами, які функціонують в сучасних умовах невизначеного, мінливого, нестабільного бізнес-середовища, були виявлені певні особливості системи адаптації, у межах якої відбувається керований вплив на об'єкт управління, визначена необхідність розробки відповідної дієвої системи адаптивного управління.

Здійснення ринкової діяльності вітчизняних промислових підприємств у сучасних умовах нестабільного, мінливого, стохастичного впливу чинників зовнішнього оточення базується на принципах адаптації і потребує впровадження відповідної системи адаптивного управління для забезпечення ефективного процесу прийняття управлінських рішень, що сприятиме зміцненню конкурентних позицій суб'єктів господарювання на внутрішніх і зовнішніх ринках збуту.

Список використаних джерел

1. Борсук А.М. Поняття адаптації та адаптивного управління підприємством / А.М. Борсук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.confcontact.com/2009_03_18/ek1_borsuk.php.
2. Гиг Дж. Ван. Прикладная общая теория систем / Дж. Ван Гиг : Пер. с англ. Т. 1. – М.: Мир, 1981. – 336 с.
3. Друкер П. Эффективность управления. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 288 с.
4. Забродский В.А. Адаптация экономических систем на основе управляемости / В.А. Забродский // Экономічна кібернетика. – 2000. – № 3/4. – С. 40-45.
5. Заутер-Закс С. Управление предприятием с ориентацией на окружающую среду / С. Заутер-Закс // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 1. – С. 110-116.
6. Клебанова Т.С. Математические модели трансформационной экономики: учеб. пособие / Т.С. Клебанова, Е.В. Раевнева, К.А. Стрижиченко и др. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 280 с.
7. Кулик Н.М. Технологія адаптації у системі управління підприємством / Н.М. Кулик, Т.М. Соколенко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 3. – С. 96-100.
8. Кучерук Е.Н. Схема адаптивного управления поведением предприятия: методологический аспект / Е.Н. Кучерук. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.confcontact.com/2007nov/kucheruk.php.
9. Воїнова Т.С. Теоретичні основи адаптації підприємств / Т.С. Воїнова, А.В. Бондаренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vuzlib.com.ua/articles/book/27153-Zastosovannja.../1.html.
10. Пушкарь А.И. Адаптивные системы в экономике / А.И. Пушкарь // Экономічна кібернетика. – 2000. – № 5/6. – С. 30-39.
11. Раевнева О.В. Управление развитием предприятия: методология, механизмы, модели :

- монографія / О.В. Расвнєва. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2006. – 496 с.
12. Буднік М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання / М.М. Буднік: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / Харк. держ. екон. ун-т. – Х. : 2002. – 20 с.
13. Турко М.О. Теоретичні підходи до визначення категорії «економічна адаптивність підприємства» / М.О. Турко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 6(1). – С.38-41. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_6\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_6(1)_9).
14. Цыганов В. В. Адаптивные механизмы в отраслевом управлении / В.В. Цыганов. – М.: Наука, 1995. – 285 с.
15. Адаптивные модели в системах принятия решений: монография / под ред. Н.А. Кизима, Т.С. Клебановой. – Х.: ИД «Инжэк», 2007. – 368 с.
16. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовской, Е.Б. Стародубцева. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 479 с.
17. Словарь иностранных слов / Отв. ред. В.В. Бурцева, Н.М. Семенова. – 2-е изд., стер. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2004. – 819 с.
18. Универсальный экономический словарь. Менеджмент, маркетинг, реструктуризация. – К.: Поисково-издательское агентство «Книга памяти Украины», 1999. – 392 с.
19. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 576 с.
20. Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент, маркетинг, информатика / Под общ. ред. М.И. Молдованова. – К.: Техніка, 1993. – 856 с.
21. Соколова Л.В. Теорія і практика адаптації підприємств до мінливого бізнес-середовища: монографія / Л.В. Соколова. – Харків: ХНУРЕ, 2004. – 288 с.
22. Суховерха Ю.В. Адаптація як інструмент впливу на підприємство / Ю.В. Суховерха. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/298.pdf>.
23. Ячменева В.М. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність» / В.М. Ячменева, З.О. Османова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18798/1/72-346-353.pdf.
24. Чулкова О.О. Адаптивне управління підприємством в умовах нестабільного зовнішнього середовища / О.О. Чулкова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: onf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/43175.
25. Стец І.І. Адаптивне управління потенціалом підприємства / І. Стец // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2013. – Вип. 18. – С. 154-162. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
26. Захарченко Н.В. Концептуальні підходи до формування адаптивної системи управління високотехнологічним розвитком промислового підприємства / Н. В. Захарченко // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Вип. 3. – 2015. – С. 290-294.
27. Соколова Л.В. Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств доневизначеності бізнес-середовища / Л.В. Соколова: Автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.06.01 / Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк : 2006. – 32 с.
28. Цыпкин Я.З. Адаптация и обучение в автоматических системах / Я.З. Цыпкин. – М.: Наука, 1968. – 399 с.
29. Срагович В.Г. Теория адаптивных систем / В.Г. Срагович. – М.: Наука, 1976. – 319 с.
30. Філіпковська Л. О. Застосування системи розпізнавання та прийняття рішень для адаптивного управління підприємством / Л.О. Філіпковська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vuzlib.com.ua/articles/book/27153-Zastosuvannja.../1.html.